Fimmtudaginn 27. júní 1985.

Nr. 26/1984. **Útgerðarfélagið Njörður h/f**
(Stefán Pálsson hrl.)
gegn
Þórhalli Frímannssyni og
Ægi Frímannssyni
og gagnsök
(Garðar Garðarsson hrl.)

Björgun. Sjóveðréttur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Þ. Torfason, Guðmundur Jónsson, Halldór Þorbjörnsson og Sigurgeir Jónsson og Sigurður Líndal prófessor.

Aðaláfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 6. febrúar 1984. Hann gerir þær dómkröfur, að kröfur gagnáfrýjenda verði lækkaðar og málskostnaður í héraði látinn falla niður, en gagnáfrýjendur dæmdir til að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 25. maí 1984, að fengnu áfrýjunarleyfi 23. s.m. Þeir gera þær dómkröfur, að aðaláfrýjandi verði dæmdur „til að greiða þeim björgunarlaun að fjárhæð 3.500.000,00 krónur auk vaxta og vaxtavaxta, þ.e. 42% ársvaxta frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á. en dómvaxta frá þeim degi til greiðsludags, svo og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.“ Þá krefjast gagnáfrýjendur viðurkenningar á sjóveðrétti sínum í m/s Dagfara ÞH 70, fyrir dæmdum fjárhæðum. Til vara er þess krafist, að héraðsdómur verði staðfestur og aðaláfrýjandi dæmdur til að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti. Gagnáfrýjendur hafa jafnframt stefnt Tryggingu h/f til réttargæslu, en engar kröfur gert á hendur félaginu.

Í málinu hafa ekki verið lögð fram gögn, sem hnekki því mati héraðsdóms, að m/s Dagfari hafi verið staddur í slíkri hættu, að hjálp sú, sem m/b Þorkell Árnason veitti honum, verði talin björgun samkvæmt 199. gr. siglingalaga nr. 66/1963.

Ágreiningslaust er, að verðmæti m/s Dagfara hafi svarað til tryggingarverðs hans.

Krafa gagnáfrýjenda um, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til greiðslu „vaxta og vaxtavaxta, þ.e. 42% ársvaxta frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á. en dómvaxta frá þeim degi til greiðsludags," er eigi svo skýrt mörkuð, að til álita komi að dæma gagnáfrýjanda vexti af hinni dæmdu fjárhæð umfram það, sem héraðsdómur hefur gert. Verður vaxtaákvæði héraðsdóms þegar af þeirri ástæðu staðfest, en enginn ágreiningur er um upphafstíma vaxtanna.

Samkvæmt þessu og að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann, þó þannig, að björgunarlaun þykja hæfilega ákveðin 750.000,00 krónur samkvæmt 200. gr. laga nr. 66/1963.

Dæma ber aðaláfrýjanda til að greiða gagnáfrýjendum málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals 220.000,00 krónur.

Dómsorð:

Aðaláfrýjandi, Útgerðarfélagið Njörður h/f, geiði gagnáfrýjendum, Þórhalli Frímannssyni og Ægi Frímannssyni, 750.000,00 krónur ásamt 42% ársvöxtum frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á., en dómvöxtum frá þeim degi til greiðsludags, og 220.000,00 krónur í málskostnað, samtals í héraði og fyrir Hæstarétti, að viðlagðri aðför að lögum.

Viðurkenndur er sjóðveðréttur gagnáfrýjenda í m/s Dagfara, ÞH 70, til tryggingar dæmdum fjárhæðum.

Sératkvæði
Sigurgeirs Jónssonar hæstaréttardómara
og Sigurðar Líndal prófessors.

Við erum sammála meiri hluta dómenda um, að um björgun hafi verið að ræða og um fjárhæð björgunarlauna.

Fyrir héraðsdómi gerðu gagnáfrýjendur kröfu „til greiðslu björgunarlauna auk vaxta, vaxtavaxta og málskostnaðar." Vaxtakröfum gagnáfrýjenda var síðan nánar lýst þannig, að aðaláfrýjandi, Útgerðarfélagið Njörður h/f, yrði „dæmt til þess að greiða þeim björgunarlaun, krónur 3.500.000,- auk 42% ársvaxta frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á., en dómvaxta, nú 52,52% ársvaxta frá

þeim degi til greiðsludags.“ Eru vaxtakröfur gagnáfrýjenda hér fyrir dómi efnislega samhljóða, en þeim er lýst í dómsatkvæði meiri hlutans. Sú skýring í héraðsdómsstefnu, að dómvextir nemi 52,52% p.a., er í samræmi við það, að ársávöxtun nemi þessum hundraðshluta, ef vöxtum er bætt við höfuðstól tvisvar á ári miðað við 47% vaxtafót.

Eru dómkröfur þessar nægilega skýrar til þess að taka megi efnislega afstöðu til þeirra.

Vextir frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á. skulu ákvarðaðir á grundvelli 5. gr. l. nr. 58/1960, sbr. l. nr. 71/1965. Samkvæmt tilkynningu Seðlabanka Íslands 26. október 1982 nema þeir 42% p.a. Skulu þeir lagðir við höfuðstól hinn 15. júní 1983, enda verður að telja, að það sé innan marka kröfu gagnáfrýjenda um vaxtavexti.

Í kröfugerð gagnáfrýjenda um dómvexti felst krafa um vexti jafnháa hæstu innlánsvöxtum við innlánsstofnanir, eins og þeir eru ákveðnir samkvæmt lögum á hverjum tíma, þannig að sem fyllst tillit sé tekið til varðveislu á verðgildi fjármagns, sbr. 1. gr. l. nr. 56/1979 um dómvexti. Ákvæði greinarinnar ber að skilja svo, að vextir skuli lagðir við höfuðstól með ákveðnum millibilum, svo sem gert er við ávöxtun sparifjár í opinberum innlánsstofnunum.

Við munnlegan flutning málsins lýsti lögmaður gagnáfrýjenda því yfir, að hann legði það á vald dómsins, hvort vextir yrðu lagðir við höfuðstól einu sinni á ári miðað við áramót eða á 12 mánaða fresti.

Að svo vöxnu máli þykir rétt að taka vaxtakröfu aðaláfrýjanda til greina þannig, að dómvextir verði reiknaðir á höfuðstól kröfunnar, eins og hann var 15. júní 1983, frá þeim degi til greiðsludags og leggist við höfuðstólinn einu sinni á ári við hver áramót.

Dómur aukadómþings Gullbringusýslu 7. nóvember 1983.

I.

Mál þetta var tekið til dóms hinn 25. þ.m., að loknum munnlegum málflutningi. Málið var þingfest þann 15.6. 1983.

Stefnendur málsins eru Þórhallur Frímannsson skipstjóri, nnr. 9607-2783, Garðbraut 76, og Ægir Frímannsson vélstjóri, nnr. 9880-9007,

Hraunholti 11, Gerðahreppi, Gullbringusýslu, sem útgerðarmenn og eigendur m.b. Þorkels Árnasonar GK 21.

Stefndi er útgerðarfélagið Njörður h.f., nnr. 6651-7535, Húsavík.

Þá er Tryggingu h.f., nnr. 8936-7808, Laugavegi 178, Reykjavík, stefnt til réttargæslu í málinu.

Dómkröfur stefnenda eru þær, að stefndi verði dæmdur til þess að greiða þeim björgunarlaun, kr. 3.500.000,00, auk 42% ársvaxta frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á. en dómvaxta, nú 52,52% ársvaxta, frá þeim degi til greiðsludags.

Þá er krafist, að viðurkenndur verði sjóveðréttur í m.b. Dagfara, ÞH 70, fyrir tildæmdum fjárhæðum.

Engar kröfur eru gerðar á hendur réttargæslustefnda.

Af hálfu stefnda eru gerðar þær dómkröfur, að kröfur stefnenda verði stórlega lækkaðar og að málskostnaður falli niður.

Við munnlegan málflutning var vaxtafæti stefnenda mótmælt.

Sátta var leitað án árangurs.

II.

Málavextir eru þessir:

Sunnudaginn 2. janúar 1983, kl. 05:00 að morgni, fóru stefnendur um borð í bát sinn, m.b. Þorkel Árnason, sem er 65 brúttórúmlesta stálbátur, til að gæta bátsins, en báturinn lá í Sandgerðishöfn. Að sögn stefnenda var þá suð-vestan stormur, éljagangur og stórsjór. Þennan dag lá einnig í Sandgerðishöfn sunnan á nýja hafnargarðinum m.b. Dagfari ÞH 70, 299 brúttórúmlesta stálskip. Lá báturinn utan á m.b. Sjávarborgu GK, og sneri stefni skipsins inn í höfnina. M.b. Dagfari hafði verið til vélaviðgerða, og var vél bátsins sundurtekin. Báturinn var mannlaus. Kl. 8:20 rétt fyrir háflæði slitnaði m.b. Dagfari frá að aftan, en framböndin héldu. Snerist skipið undan vindinum og rak inn í höfnina og strandaði að sögn stefnenda á bröttum grjótgarði, sem er í nýja hafnargarðinum. Slóst skipið við grjótið en færðist ekki innar í höfnina. Um kl. 9:15 hafði framkvæmdastjóri stefnda samband um talstöð við stefnanda Þórhall Frímannsson og bað hann að reyna að draga m.b. Dagfara af grjótgarðinum og koma honum að bryggju. Að sögn stefnenda gekk erfiðlega að koma m.b. Þorkeli Árnasyni frá bryggju, þar sem mikil hreyfing var í höfninni og bátar lágu utan á m.b. Þorkeli Árnasyni. Um kl. 10:00 var m.b. Þorkell Árnason kominn að m.b. Dagfara, og virtist stefnendum þá skipið vera strandað á grjótgarðinum. Fluttu stefnendur 2 starfsmenn stefnda og dráttartóg frá stefnda yfir í m.b. Dagfara. Var dráttartóg festur aftan í m.b. Dagfara og þannig reynt að draga skipið frá garðinum, en framböndin voru ekki losuð. Að sögn

stefnenda var þá byrjað að falla út, og virtist drátturinn ekkert ganga til að byrja með, en eftir 15 mínútur virtist skipið hrökkva til á grjóti og mjakast frá garðinum. Dró m.b. Þorkell Árnason m.b. Dagfara beint út frá garðinum og afturábak út með honum upp í sjó og vind. Gekk drátturinn seint að sögn stefnenda, þótt beitt væri öllu vélarafli, vegna hvassra hríðar- og stormbylja, sem tóku mjög í m.b. Dagfara, sem er mikið yfirbyggt skip. Meðan á þessu stóð, segja stefnendur, að m.b. Þorkell Árnason hafi fengið dekk í skrúfuna, sem hafi verið á floti í höfninni, en það losnað aftur án þess að valda tjóni. Kl. 12:00 hafi m.b. Dagfari verið kominn aftur að bryggju og búið að binda skipið.

Sjópróf var haldið vegna þessa atviks þann 14. janúar sl. Kom þar m.a. fram, að engin vakt hafi verið með m.b. Sjávarborgu og m.b. Dagfara umrædda nótt. Vél m.b. Dagfara hafi verið sundurtekin vegna vélarframkvæmda, er atvikið varð.

Þórður Sigurðsson, starfsmaður stefnda, sagði aðspurður, að sér hefði þótt mennirnir um borð í m.b. Þorkeli Árnasyni standa vel að verki og hafi verkið gengið greiðlega fyrir sig. Hann kvað hafa verið hvassviðri með éljum og þónokkur sjógangur hafi verið, er atvikið gerðist.

Þórhallur Gíslason, hafnarvörður í Sandgerði, Vallargötu 24, Sandgerði, kom fyrir dóminn. Í framburði hans kom fram, að umrætt sinn hafi verið suð-vestan og vestanátt með hvössum éljum og talsverðri ólgu úti fyrir í höfninni. Veður lægði eitthvað, er fram leið á daginn. Hann sagði, að báturinn hafi legið við svonefndan austur-vesturgarð. Utan á þennan garð hafi verið hlaðið stórgrýttu sprengjugrjóti. Sandbotn sé út frá garðinum, en þó sé ekki loku fyrir það skotið, að einn og einn steinn hafi oltið niður frá garðinum. Talsvert sog hafi verið í höfninni og hreyfing, enda hafi fleiri bátar slitnað frá um sama leyti. Hann sagði, að ef m.b. Dagfari hefði lagst að garðinum, hefði að öllum likindum komið gat á skipið. Hann taldi, að ef framband m.b. Dagfara hefði slitnað, þá hefði báturinn lent upp í suðurnorður garðinum, er liggur þvert á umræddan garð, en utan á þeim garði væri einnig samskonar stórgrýtt sprengjugrjót. Ef báturinn hefði slitnað á flóðinu, hefði hann ekki strandað, en fyrst lent upp í garðinum. Hæðarmunur á flóði og fjöru sé um 4,5 metrar.

Jón B. Guðjónsson, Stafnesi, Miðneshreppi, og Skúli Guðmundsson, Holtsgötu 35, Sandgerði, báðir starfsmenn stefnda komu fyrir dóminn. Báru þeir báðir, að m.b. Dagfari hafi farið að hreyfast, um leið og m.b. Þorkell Árnason hafi farið að taka í tógið, og virtist svo sem skipið hafi ekki verið strandað, er m.b. Þorkell Árnason fór að draga í það. Ljósavél m.b. Dagfara hafi ekki verið í gangi, en hún verið gangfær. Samkvæmt þeirra framburði fór veður lægjandi. Þó sagði Skúli, að lítil hreyfing hafi verið inni í höfninni, en Jón B. Guðjónsson, að krappari sjór hefði verið

í höfninni, er veður tók að lægja. Báðir þessir menn unnu við að festa tóg á milli skipanna.

Samkvæmt framlögðu vottorði Veðurstofu Íslands, dags. 6. júní 1983, kemur fram eftirfarandi veðurlýsing á tveim nærliggjandi veðurathugunarstöðum.

,,Keflavíkurflugvöllur

02.01	06	VSV	7	8	Skafrenningur	0.8 —5.4	56
02.01	09	SV	7	8	Haglél	0.8 —4.8	50
02.01	12	SV	7	8	Snjóél	0.6 —3.8	47
02.01	15	VSV	6	8	Skafrenningur	6 —2.6	46

Reykjanesviti

02.01	09	VSV	8	8	Snjóél	0.8 —4.2	Mikill sjór
02.01	12	VSV	8	8	Él á síðustu 3 klst.	4 —2.5	Mikill sjór
02.01	15	VSV	7		Alskýjað	6 —1.2	"

Málsástæður.

Stefnendur byggja kröfur sínar á því, að í umrætt sinn hafi þeir bjargað m.b. Dagfara úr bráðri hættu og komið í veg fyrir, að skipið gjöreyðilegðist eða stórskemmdist. Kröfugerð stefnenda byggist aðallega á eftirtöldu:

1. Þegar m.b. Dagfari slitnaði frá bryggju í umrætt sinn, hafi verið foráttu veður, vest-suðvestan stormur í Sandgerði stórsjór og jafnvel inni í höfninni. Hafi gengið með hvössum hríðarbyljum og skyggni lítið sem ekkert á meðan. Aðstæður til björgunar hafi því verið erfiðar, þótt innan hafnar væri.

2. M.b. Dagfari hafi verið mannlaus, eftirlitslaus og vélarvana og því útilokað að bjarga honum að bryggju án hjálpar annars skips. Skipið hafi slitnað frá á háflóði um kl. 08:20 og rekið upp í grjótgarð, þar sem það hafi kastast til á grjótinu. Byrjað hafi verið að fjara undan skipinu og það orðið fast á grjótinu, þegar m.b. Þorkeli Árnasyni tókst að losa það laust fyrir kl. 10:15. Hefði m.b. Dagfari náð að stranda algjörlega, hefðu orðið á skipinu miklar skemmdir enda fullvíst, að sjór hefði komist í það, þegar skipið hefði lagst á hliðina út í höfnina, þ.e. bakborða undan hallanum á grjótgarðinum. Stefnendur hafi flutt skipið í öruggt lægi og lagt sinn bát í mikla hættu við björgunaraðgerðir. Hafi reynt mikið á bátinn, sérstaklega á vél hans. Þá hafi þeir fengið dekk í skrúfuna, meðan á drætti stóð. Hefði dekkið ekki losnað, hefði bát þeirra rekið upp í fjöruna og hann eyðilagst þar. Björgunaraðgerðir hafi tekist fullkomlega og þeir náð bátnum, án þess að hann skemmdist mikið. Hafi björgunin verið framkvæmd af kunnáttu, atorku, lagni og gætni. Hafi stefnandi Ægir um tíma verið einn í báti sín-

um, og hann lét bróður sinn fara um borð í m.b. Sjávarborgu til þess að koma á milli bátanna dráttartaug til að hafa til vara, ef dráttartaug milli m.b. Dagfara og m.b. Þorkels Árnasonar slitnaði. M.b. Dagfari sé verðmætt skip, að tryggingaverðmæti kr. 24.785.000,00 frá 1.1. 1983.

Kröfur stefnenda um greiðslur björgunarlauna styðjast við 1. mgr. 199. gr. siglingalaga nr. 66 frá 1963. Fjárhæð stefnukröfunnar styðst við 1. mgr. 200. gr. sömu laga. Krafa um viðurkenningu á sjóveðrétti er gerð samkv. 3. tl. 1. mgr. 216. gr. siglingalaga.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að þegar m.b. Þorkell Árnason hafi komið að m.b. Dagfara, hafi verið byrjað að fjara út og m.b. Dagfari að taka niðri. Hafnargarðurinn sé þarna nokkuð brattur, en alls ekki stórgrýttur. Sendinn botn hafnarinnar taki síðan við af hafnargarðinum. Þegar fjarað hafi verið undan m.b. Dagfara, hefði hann sest og hætt að kastast til. Dagfari hafi því aldrei verið í neinni hættu og staðhæfingar þess efnis, að skipið hefði gjöreyðilagst eða stórskemmst séu ósannar og órökstuddar. Ljósavélar m.b. Dagfara hafi verið í fullkomnu lagi og með því að gangsetja þær hafi mátt nota spil, sem við þær séu tengdar, og festa tóg í m.b. Sjávarborgu og draga skipið með því móti aftur að bryggju á næsta flóði, án þess að um frekari skemmdir hefði orðið að ræða. Þá er því mótmælt, að veður hafi verið slíkt svo og sjólag sem í stefnu greinir. Ekki er fallist á, að stefnendur hafi lagt bát sinn í mikla hættu við dráttinn. Þær aðgerðir, er grípa þurfti til, hafi verið einfaldar og ekki þarfnast neinnar sérstakrar kunnáttu, atorku og lagni. M.b. Dagfari hafi aldrei verið staddur í slíkri neyð, að um björgun hafi verið að ræða í skilningi 1. mgr. 199. gr. siglingalaga nr. 66/1963. Aðgerðir stefnenda hafi tekið tiltölulega skamman tíma og þeim aldrei sérstök hætta búin. Þá hafi þeir ekki orðið fyrir neinu tjóni og eins hafi tilkostnaður þeirra verið í algjöru lágmarki. Út frá því beri að meta þóknun fyrir viðvikið

Niðurstaða.

Það er álit hinna sérfróðu meðdómsmanna, þegar aðstæður allar eru virtar, að m.b. Dagfari hafi verið í verulegri hættu, er stefnendum tókst að ná skipinu að bryggju og festa það að nýju. Það er þeirra mat, sem styðst m.a. við framburð Þórhalls Gíslasonar hafnarvarðar, að skipið hefði getað orðið fyrir verulegum skemmdum, ef náð hefði að fjara undan því á þeim stað, sem það var við garðinn. Skiptir þá engu, á hvora hliðina skipið hefði lagst. Hefðu tóg þau, er m.b. Dagfari var bundinn með við bryggju, og m.b. Sjávarborgu gefið sig, hefði hættan á stórtjóni á skipinu aukist bæði vegna skerja aftan við skipið og eins vegna meiri hreyfingar sjávar við norður-suður garðinn, sem skipið hefði síðan rekið að. Meðdómsmenn telja útilokað að koma hefði mátt við aðgerðum frá m.b.

Dagfara til að koma honum af eigin rammleik úr þeirri hættu, er hann var í.

Það er því álit dómsins, að svo mikil óvissa hafi verið um það, hvernig m.b. Dagfara myndi reiða af úr hættunni, að telja ber, að dráttur m.b. Þorkels Árnasonar á m.b. Dagfara að bryggju hafi verið björgun í skilningi 199. gr. siglingalaga nr. 63/1963.

Stefnendur nutu aðstoðar starfsmanna stefnda við verkið. Enn fremur var fengið dráttartóg frá stefnda. Meðdómsmenn telja óvíst, að þeir stefnendur hefðu getað framkvæmt þetta verk svo giftursamlega sem raun varð á án þeirrar aðstoðar.

Það er mat dómsins, að mjög hafi reynt á lagni og hæfni stefnenda við björgunina, þar sem aðstæður voru slæmar vegna mikillar veðurhæðar og þrengsla í höfninni. Þá tókst björgunin vel, og m.b. Dagfari varð aðeins fyrir lítils háttar skemmdum. Aðgerðin tók hins vegar skamman tíma og tilkostnaður björgunarmanna lítill. Þá var skip stefnenda og þeir sjálfir aldrei í teljandi hættu.

Ágreiningslaust er með aðiljum, að vátryggingaverðmæti m.b. Dagfara á björgunardegi hafi verið kr. 24.785.000,00.

Með þessi atriði í huga þykja björgunarlaunin hæfilega ákveðin kr. 990.000,00.

Skal hin tildæmda fjárhæð bera 42% ársvexti frá 2. janúar 1983 til 15. júní s.á., 47% ársvexti frá þeim tíma til 21.9. s.á., 39% ársvexti frá þeim tíma til 21.10. s.á., 36% ársvexti frá þeim tíma til 2.11. s.á. en dómvexti frá þeim degi til greiðsludags.

Málskostnaður ákveðst kr. 110.000,00.

Samkvæmt 3. tl. 216. gr. siglingalaga nr. 66/1963 eiga stefnendur sjóveðrétt í m.b. Dagfara ÞH 70, til tryggingar hinum dæmdu fjárhæðum.

Dómur þessi er uppkveðinn af Valtý Sigurðssyni héraðsdómara ásamt meðdómsmönnunum Ingólfi Falssyni og Árna Þorsteinssyni skipstjórum.

Dómsorð:

Stefndi, Útgerðarfélagið Njörður h.f., greiði stefnendum, Þórhalli Frímannssyni og Ægi Frímannssyni sem eigendum og útgerðarmönnum m.b. Þorkels Árnasonar GK 21, kr. 990.000,00 ásamt 42% ársvöxtum frá 2.1. 1983 til 15.6. s.á., 47% ársvöxtum frá þ.d. til 21.9. s.á., 39% ársvöxtum frá þ.d. til 21.10., 36% ársvöxtum frá þ.d. til 7.11. s.á., en dómvöxtum frá þ.d. til greiðsludags, og kr. 110.000,00 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dómsins að viðlagðri aðför að lögum. Stefnendur eiga sjóveðrétt í m.b. Dagfara ÞH 70, til tryggingar dæmdum fjárhæðum.